

Pleidooi voor een levende Jeker door samenwerking over grenzen heen

De Jeker vormde in vroegere tijden de waterverbinding tussen de oudste steden van Vlaanderen — Tongeren (*Atuatuca Tungrorum*) — en de Nederlanden — Maastricht (*Mosa Traiectum*). De Jeker dankt zijn naam aan het Keltische woord *Yakara*; een referentie naar « helder water », en een naam die herinnert aan de rijkdom, zuiverheid en levenskracht die deze rivier lange tijd belichaamde in het hart van onze grensoverschrijdende regio. Tot 1940 was zij bovendien de meest visrijke rivier van Nederland, waarin vrijwel alle 65 Nederlandse vissoorten voorkwamen en waar de laatste visotter zijn voedsel vond.

Vandaag is de Jeker echter een vergeten rivier geworden: het “zwarte schaap” van het Maasstroomgebied, en met afstand de meest verontreinigde zijrivier van de Maas. Bovendien is het een sterk versnipperde rivier, die over een traject van 65 kilometer maar liefst zesmaal een lands- of gewestgrens overschrijdt.

Hoewel vele instanties betrokken zijn bij het beheer van de rivier, ontbreekt een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het geheel. Een dergelijke situatie is anno 2026 niet langer houdbaar.

Tegelijk staan we vandaag nog te weinig stil bij de rijkdom, schoonheid en diversiteit van deze grensoverschrijdende vallei — een landschap dat gemeenschappen, natuur, cultuur en geschiedenis met elkaar verbindt. Te zelden wordt die diversiteit gezamenlijk beleefd, gekoesterd en gevierd.

Er is dan ook geen betere plaats — hier in Maastricht, bij de monding van de Jeker — en geen geschiktere gelegenheid dan *Mayors for a Drinkable Meuse* om de Jeker opnieuw onder de aandacht te brengen en de noodzakelijke zorg en samenwerking te mobiliseren.

WATER KENT GEEN GRENZEN

Vijftientig jaar geleden werd Europese wetgeving ingevoerd voor het beheer van grensoverschrijdende rivieren, zowel op het vlak van waterkwaliteit als van overstromingsbeheer: de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Richtlijn Overstromingsrisico's. De KRW vertrekt vanuit twee fundamentele principes:

- rivieren beschouwen en beheren als één samenhangend systeem;
- grensoverschrijdende samenwerking en afstemming organiseren voor grensrivieren.

Doelstelling is het realiseren van een goede ecologische toestand voor alle Europese wateren tegen 2027.

Met het project Aquadra werd de uitvoering van deze Europese waterwetgeving in gang gezet voor vier grensoverschrijdende rivieren in deze regio, waaronder de Jeker. Tussen 2010 en 2013 werd, met steun van de Europese Unie, de basis gelegd voor samenwerking tussen Wallonië, Vlaanderen en Nederland rond het beheer van de Jeker, de Voer, de Geul en de Berwinne. Dit resulteerde in:

- een handvest voor samenwerking tussen Wallonië, Vlaanderen en Nederland;
- een bijna volledig cartografisch dossier van alle voor de KRW relevante aspecten van het waterbeheer.

Dit handvest geldt nog steeds als een voorbeeld van grensoverschrijdende coördinatie en samenwerking. Alle voorwaarden voor een geïntegreerd beheer van de Jeker, van bron tot monding zijn in handen! Helaas is de Europese financiering beëindigd, het grensoverschrijdende overleg heeft aan dynamiek verloren, en het ondertekende charter is grotendeels in de vergetelheid geraakt, terwijl de toestand van de Jeker onverminderd zorgwekkend blijft.

PLAN 'LEVENDE JEKER 2035'

Wij vragen van de betrokken gemeenten en van alle voor het waterbeheer in de Jekervallei bevoegde organisaties de volgende initiatieven:

- I. Organiseer regelmatig grensoverschrijdend overleg tussen alle voor het waterbeheer bevoegde organisaties — zowel bestuurlijk als maatschappelijk — met bijzondere aandacht voor waterkwaliteit vanuit een samenhangend, gezamenlijk gedeeld streefbeeld voor de Jeker.
- II. Ontwikkel een gedeelde gebiedsvisie voor het hele stroomgebied van de Jeker, zowel voor het waterbeheer, als op cultureel, maatschappelijk en economisch vlak.
- III. Organiseer burgerparticipatie vanaf het begin van het proces.

Bij de verdere uitwerking van deze initiatieven denken we aan onderstaande thema's.

In het kader van burgerparticipatie willen we actief bij dragen aan de uitwerking van deze thema's.

a. Levend water – Oppervlaktewater en grondwater

- Doel van het waterbeheer is de goede toestand van de Jeker in 2035; dus prioritair inzetten op de aanpak van verontreiniging door huishoudelijk en industrieel afvalwater.
- aansluiting zoeken bij bestaand beleid, waaronder de KRW (vierde cyclus 2028–2033), het hoogwaterbeleid en de uitvoering van Natura 2000;
- gebruikmaken van bestaande institutionele kaders, zoals het Maasverdrag, het Aquadra-handvest en het Grenspark Jeker en Maas;
- aansluiting zoeken bij lopende initiatieven zoals Contrat de Rivière, de ontwikkeling van het Grenspark, Bien Vivre dans la Vallée du Geer, Leve de Jeker en Drinkable Rivers.

b. Levende ecologie en biodiversiteit – Een veerkrachtige Jekervallei

- actief beschermen van kwetsbaar habitat;
- identificatie en aanleg van ecologische verbindingszones in de uiterwaarden;
- ontwikkeling van groene corridors en het opheffen van barrières voor fauna en flora;
- uitvoering van natuur gebaseerde inrichtingsmaatregelen ('building with nature') om wateroverlast in natte periodes te beperken en water beter vast te houden tijdens droge periodes.

c. Levende gemeenschappen – Verbinding en levendigheid op cultureel, maatschappelijk en economisch vlak

- het actief zoeken naar kansen voor duurzame werkgelegenheid in het stroomgebied;
- het actief zoeken naar leefbaarheid binnen het landschap, voor burgers, bedrijven, verenigingen, landbouwers als natuurorganisaties;
- een sterke aandacht voor het grensoverschrijdend delen en versterken van erfgoed en cultuur i.e. Place des Saveurs, Dalfestival...;
- draagkracht en draagvlak evalueren voor toeristische ontwikkeling op lokaal en regionaal niveau, met respect voor ecologische en maatschappelijke grenzen;
- verbindingen van bron tot monding versterken op een manier die de leefbaarheid van bewoners, flora en fauna bevordert in plaats van verstoort.

Maastricht, 26 mei 2026

De gezamenlijke groeperingen van betrokken burgers in de Jekervallei:

Stichting Leve de Jeker (Maastricht, NL)

Kanne Beter (Kanne, Vlaanderen)

ASBL Bien Vivre en Vallée du Geer (Bassenge, Wallonië)